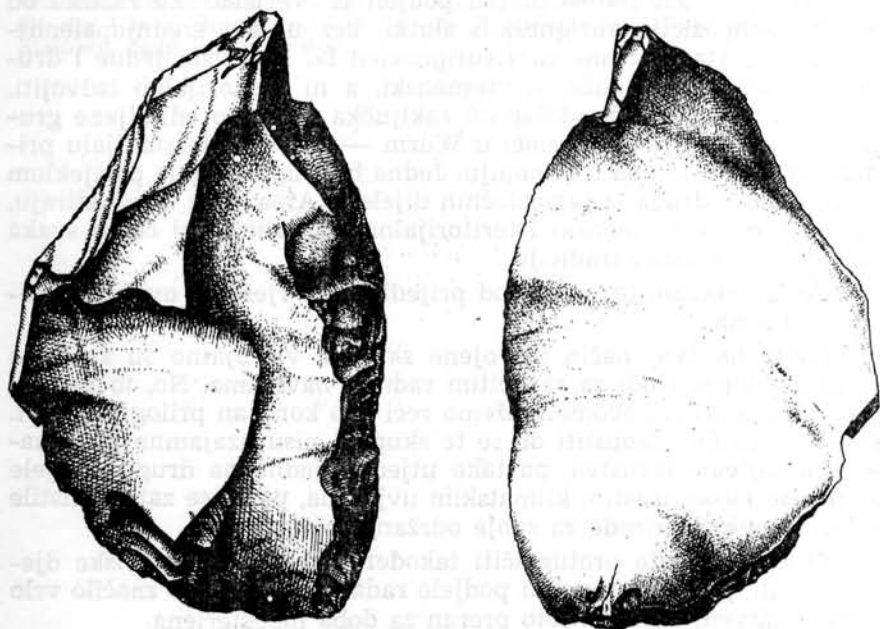

Duro Basler

PALEOLITSKO NALAZIŠTE NA KRČEVINI U MALOJ BRIJESNICI KOD GRAČANICE

U toku radova na modernizaciji puta Dobož — Tuzla, dolinom Spreče, izvršena su 1974. godine na više mjesta usijecanja terena. Tom prilikom su na mjestu zvanom KRČEVINA u selu Mala Brijesnica, oko 8 kilometara zapadno-sjeverozapadno od Gračanice, naćeti slojevi s ostacima paleolitske stanice. Ovaj nas nalaz ne iznenađuje s obzirom na to da mjesto geografski pripada području srednjeg dijela sjeverne Bosne, dakle dolinama rijeka u kojima su već i do sada otkriveni brojni tragovi ćovjekova prisustva iz vremena würmskog ledenog doba.

Osobito lijep primjerak strugalice sa ovog nalazišta dozvoljava izvjesne zaključke u vezi s kulturnom pripadnošću, a donekle i s određivanjem starosti novootkrivenog naselja. Alatka je načinjena od širokog odbitka srednje debljine s izduženom i facetiranom udarnom plohom, te naglašenim bulbusom. Desni rub retuširan je na ob-

lik konveksne strugalice (*racloir convexe*) sa neznatnim udubljenjem u sredini. Distalni kraj alatke je u pravcu desnog boka obraden kao ubadalo (*burin*), vrlo sličan blanjalicu (*rabot*). Alatka je, prema tome, osposobljena za dvije, možda čak i tri funkcije. Izrađena je od rožnaca zagasitosmeđe boje kafe, koji je isprošaran nešto tamnijim mrljama.

Već na prvi pogled možemo zaključiti da ovaj primjerak u kulturnom pogledu pripada moustérienu. Kombinacija s ubadalom (odnosno blanjalicom) već je poznata pojava, iako je ova vrsta alatki osobito karakteristična za mlađi paleolitik. Ubadala u moustérienu su rijetka pojava i ne utječu bitno na problem determinacije same kulture. Primjera radi, mogu se navesti mnogi slučajevi iz južne Francuske.¹

Svjedoci smo, međutim, i obrnutih slučajeva. U aurignacieniu sjeverne Bosne javljaju se odbici tipa levallois², pa i strugalice na širokim odbicima.³

U panonskoj regiji, osobito u Slovačkoj i Mađarskoj, zapažena je i inače pojava srednjopaleolitskih tipova alatki kao komponenti određene skupine aurignacienu. Taj udio može biti toliko moćan da izazove dvoumice u pogledu određivanja kulture kao cjeline. To je tzv. »Aurignacien II« — prema podjeli L. Vértesa.⁴ Za razliku od ovoga, kompozicija aurignaških alatki, bez učešća srednjopaleolitskih elemenata, nazvane su »Aurignacien I«. Nalazišta jedne i druge skupine nije moguće ni vremenski, a ni teritorijalno izdvojiti. Vértes je u svoje doba došao do zaključka da su to odijeljene grupacije, i da su njihovi nosioci u Würm — I/II — interstadijalu pristigli sa raznih strana u Panoniju. Jedna bi grupacija bila porijeklom iz Karpata, a druga iz jugoistočnih dijelova Alpa. One koegzistiraju, što znači da se vremenski i teritorijalno isprepliću, pri čemu svaka od njih čuva vlastite tradicije.

To je, dakako, tek jedan od prijedloga za rješavanje ovog zamršenog problema.

Dvije na ovaj način izdvojene skupine vjerojatno su znak da su tu u pitanju ljudi sa različitim radnim navikama. No, to je najmanje što o svemu ovome možemo reći kao koristan prilog raspravi. Teško je, naime, zamisliti da se te skupine nisu uzajamno prožimale, izmjenjivale iskustva, pa tako utjecale jedna na drugu. Živjele su, *grosso modo*, u istim klimatskim uvjetima, pa su se zato koristile istim darovima prirode za svoje održanje i rasplod.

Slučaj se može protumačiti također i kao odraz sezonske djelatnosti, ili, pak, kao rezultat podjele rada. No, to bi već značilo vrlo visok društveni razvoj, nešto preran za doba moustérienu.

Tip alatke sa Krčevine u Maloj Brijesnici ne pruža neke posebne indikativne elemente za pribrojavanje nekoj mlađe-paleolitskoj kulturnoj skupini. Moustérien je, dakle, ovdje u očitog prevazi.

Na mjestu nalaza nisu vršena promatranja geoloških slojeva, zbog čega je otežano datiranje ovog predmeta, a time i samog nalazišta. Moustérien se kao kultura javlja u Panoniji između 50.000

i 35.000 godina prije nas. Sa mnogo razloga ovaj bismo nalaz bez većeg razmišljanja mogli pripisati njegovim kasnim fazama, stoga se on može okvirno datirati u vrijeme između 40.000 i 35.000 godina prije nas.

NAPOMENE:

- 1 H. DE LUMLEY-WOODYEAR, Le Paléolithique inférieur et moyen du Midi méditerranéen, Tome I, Paris, 1969, slika 295, 1; 318, 2; 320, 4.
- 2 Đ. BASLER, Paleolitski nalaz na Crkvini u Makljenovcu, Glasnik Zemaljskog muzeja, XII (1957), tab. V, br. 26, 27.
- 3 Đ. BASLER, ibid, tab. IV, br. 22.
- 4 L. VÉRTES, Ueber einige Fragen des mitteleuropäischen Aurignacien, Acta Archaeol. Hung. 5, Budapest, 1955, str. 279—290; Isti, Gruppen des Aurignacien in Ungarn, Archaeologia Austriaca 19/20, Wien, 1956, str. 15—27.

PALÄOLITHISCHE FUNDSTELLE AUF DER KRČEVINA IN MALA BRIJESNICA BEI GRACANICA

In einem Einschnitt der neuen Straße Doboj — Tuzla sind Spuren einer paläolithischen Station entdeckt worden. Archäologische Untersuchungen sind dort noch nicht ausgeführt worden, daher sind alle Elemente dieser Fundstelle noch nicht bekannt. Einem an diesem Ort gefundenen Artefakt nach zu urteilen, stammt diese Fundstätte aus dem Moustérien. Die Entdeckung ist insofern als wichtig zu bezeichnen, als sich auf Grund ihrer eine frühere Annahme als bestätigt erweist, daß die Flußniederung der Spreča, wie auch die der Usora, Bosna und Ukrina von Järgergemeinschaften in der älteren Steinzeit dicht besiedelt war.

velikine 320 m². U nalozivima je najviše bilo kamenih predmeta, ali su se pojavile i neke keramičke predmete, što je vrlo rijetko za ovo doba.

Male gradnja prekrivena je u najvećem dijelu pjeskom i sitnim kamenjem. Na nekim mjestima su se pojavile i neke keramičke predmete, što je vrlo rijetko za ovo doba. Jedino predmet koji su specifičan i jedno za ovo doba.

Profil u sondi VI idekile, pri vrhu tuzlanskog nasipa, sastoji se od sljedećih slojeva:

Sloj 1 (0,00—0,15): Humozna mekota zemlja s dosta kamenja i pralinske konstitucije. O prvom nasipu u ovom sloju ne može govoriti jer je kultivirani teren. U ovom sloju se nalazi, istina dosta rijetko, na tuzlanskom i rijeka keramike, a otkriveno je i nekoliko kopulica.

Sloj 2 (0,15—0,40): Sastoji se od prašine, vjetrovitog i zapravo dropi, kompaktniji dio nasipa tuzlanskog. Njegov bio prikupljen sa okolnog terena. Inače, ovaj sloj je nešto deblji, dok se prema padini smjeruju. U ovom sloju nalazimo nekoliko nasipa jedva i primjetnih. U njima se nalaze mali fragmenti keramike, vjerovatno kulturne naravi. pri samom dnu sloja se dosta lakše stvaraju sa nekim artefaktima paleolitske starosti. Njegov broj je relativno malen, osim tako i ne postoji karakterističan. Kamenim slojem, zatečene samo u nekoliko mjestima, brežuljka.